

Vabariigi Valitsuse määruse
„Kallukse maastikukaitseala kaitse-eeskiri” eelnõu
SELETUSKIRI

1. Sissejuhatus

Looduskaitseseaduse § 10 lõike 1 alusel on Vabariigi Valitsusel õigus võtta ala kaitse alla ja kehtestada ala kaitsekord. Eelnõukohase määrusega täpsustatakse olemasoleva Kallukse maastikukaitseala (edaspidi *kaitseala*) kaitse-eesmärke, kaitsekorda ja välispiiri.

Kaitseala asub Lääne-Viru maakonnas Kadrina vallas Kallukse, Sootaguse ja Undla külas.

Kallukse maastikukaitseala moodustati Rakvere Rajooni RSN Täitevkomitee 11. detsembri 1978. a otsusega nr 198 „Kohaliku tähtsusega looduskaitse alla kuuluvate parkide, botaaniliste üksikobjektide ja maastiku üksikobjektide nimekirjade muutmise kohta” maastikulise üksikobjektina. Kehtiv Kallukse maastikukaitseala kaitse-eeskiri ja välispiiri kirjeldus on kinnitatud Vabariigi Valitsuse 12. mai 1998. a määrusega nr 102 „Vaivara ja Kallukse maastikukaitsealade kaitse-eeskirjade ja välispiiride kirjelduste kinnitamine”. Kaitseala põhiline eesmärk on kaitsta geoloogilise ehituse ja geneesi poolest väärtuslikke Pandivere kõrgustiku põhjaosa pinnavorme (Kallukse mäed). Alal asub ka 1938. aastal kaitse alla võetud Linda-Neitsi ehk Lodikivi.

Vastavalt looduskaitseseaduse § 91 lõikele 1 kehtivad enne selle seaduse jõustumist kaitse alla võetud kaitsealade ja kaitstavate looduse üksikobjektide kaitseks kehtestatud kaitse-eeskirjad ja kaitsekord seni, kuni looduskaitseseaduse alusel kehtestatakse uued kaitse-eeskirjad. Seega ei võeta eelnõukohase määrusega kaitse alla uut ala, vaid kinnitatakse kaitse all olevale alale kehtivate õigusaktide kohane kaitsekord.

Eelnõukohase määrusega täpsustatakse looduskaitseseaduse § 13 lõike 1 alusel olemasoleva maastikukaitseala välispiiri, kaitse-eesmärke ja kehtestatakse uus kaitse-eeskiri. Muudatus on vajalik, et muuta Kallukse maastikukaitseala välispiir looduses paremini jälgitavaks.

Vabariigi Valitsuse määruse eelnõu on koostanud Keskkonnaameti looduskaitse osakonna kaitse planeerimise büroo kaitse planeerimise spetsialist Imbi Mets (tel 329 5543, e-post imbi.mets@keskkonnaamet.ee), eelnõu kaitsekorra otstarbekust on kontrollinud Keskkonnaameti looduskaitse osakonna kaitse planeerimise büroo juhtivspetsialist Riina Kotter (tel 503 7128, e-post riina.kotter@keskkonnaamet.ee). Eelnõu õigusekspertiisi on teinud Keskkonnaameti üldosakonna peajurist Lüüli Junti (tel 680 7435, e-post lyyli.junti@keskkonnaamet.ee) ja Ellex Raidla Advokaadibüroo advokaat Kaisa Laidvee (tel 640 7107, e-post kaisa.laidvee@ellex.ee), Keskkonnaministeeriumi kontaktisik eelnõu ministeeriumite vahelisel kooskõlastamisel ja kinnitamisel on Marika Erikson (tel 626 0880, e-post marika.erikson@envir.ee), eksperdihinnangu on andnud Piret Kiristaja, keeleliselt toimetanud Siiri Soidro (tel 640 9308, e-post siiri.soidro@tlu.ee).

2. Eelnõu sisu, piirangute ja kaitse alla võtmise põhjendus

2.1. Kaitse-eesmärkide vastavus kaitse alla võtmise eeldustele

Kaitseala kaitse-eesmärk on geoloogilise ehituse ja geneesi poolest väärtuslike pinnavormide Kallukse mägede, loodus- ja pärandkultuurmaastiku, elustiku mitmekesisuse, sürjametsade, kaitsealuste liikide ning Linda-Neitsi ehk Lodikivi kaitse.

Vastavalt looduskaitseaduse §-le 7 on kaitseala kaitse alla võtmise eeldused ohustatus, haruldus, tüüpilisus, teaduslik, ajaloolis-kultuuriline või esteetiline väärtus või rahvusvahelistest lepingutest tulenev kohustus ning linnu- ja loodusdirektiivi rakendamine. Kallukse maastikukaitseala kaitse all olemise eelduseks on alale eesmärgiks seatud väärtuste ohustatus, haruldus, tüüpilisus ning ajaloolis-kultuuriline ja esteetiline väärtus.

Kallukse maastikukaitsealal kaitstakse Pandivere kõrgustiku põhjaosa pinnavorme (Kallukse mäed), mis paiknevad Loobu ürgoru veerel aluspõhjalisel saarekõrgendikul (kõrgus kuni 113 m ümp). Need on Eestile tüüpilised mandrijäätkekkelised mõhnastikud või vallseljakud, tugevalt karbonaatsed moreenivallid on seal kuni 20 m paksused. Kallukse mägede idanõlval on ligi 6 m kõrgune rabakivigraniidist hiidrahn – Lodikivi (Linda-Neitsi kivi), mille ümbermõõt on 25,6 m, pikkus 9,3 m ja laius 7,3 m. Seljandiku lagi ja järsemad nõlvad on kaetud metsaga, mis moodustavad kaitseala pindalast ligikaudu 20%. Metsased nõlvad tagavad maastiku loodusliku ilme säilimise.

Kaitseala maid on ajalooliselt kasutatud põhiliselt karjatamiseks ja heina tootmiseks. Praegu karjatamine peaaegu puudub ning maid kasutatakse aktiivselt põllumaadena. Kadrina piirkonna maa põllumajanduslik väärtus on üle 40 hindepunkti. Kaitseala üks kaitse-eesmärk on pärandkultuurmaastiku kaitse. Alale jäävate põllumassiivide säilitamine haritava maana tagab maastiku suurema avatuse, esteetilise ja traditsioonilise ilme, mis on üks osa pärandkultuuri väärtustest.

Lisaks eespool nimetatud loodusväärtustele on ala kaitse all hoidmine oluline haruldaste ja ohustatud taimeliikide kaitseks. Liikide eraldi kaitse-eesmärgina nimetamine ei ole vajalik, kuna kehtestatud kaitsekord tagab ka nende kaitse. Kaitse-eeskirjas sätestatud kaalutusõiguse teostamisel saavutatakse nende liikide puhul kaitse-eesmärk (LKS § 14 lõige 2) LKS §-s 55 sätestatud isendikaitse kaudu. Teiste sõnadega tuleb nende liikide puhul kaitseala valitseja nõusolekul lubatud tegevusteks ja kaitseala valitseja nõusolekuta keelatud tegevusteks nõusolekut andes arvestada, et kavandatud tegevus ei oleks vastuolus LKS §-s 55 sätestatud isendikaitse põhimõtetega. Isendikaitse väldib konkreetsete isendite surmamist, kahjustamist ja hävitamist, kuid ei taga nende liikide elupaikade säilimist sellises mahus, et oleks tagatud nende liikide püsiv pikaajaline säilimine nende levikualal.

Keskkonnaregistris registreeritud kaitsealustest taimeliikidest kasvavad kaitsealal III kaitsekategooria liigid harilik käoraamat (*Gymnadenia conopsea*), kahelehine käokeel (*Platanthera bifolia*) ja põdrajuure-soomukas (*Orobancha bartlingii*). Nimetatud liikide korral tuleb arvestada, et kaitseala valitseja võib tuginedes LKS § 55 sätestatud isendikaitse sätetele seada lisaks kaitse-eeskirjas toodud piirangutele liigispetsiifilisi tingimusi, mis on vajalikud isendikaitseks.

Kaitsealal asub ka kaks muinsuskaitse all olevat kultuskivi, mis on arheoloogiamälestistena registreeritud numbrite 10263 ja 10264 all. Mõlemal mälestisel on 50 m laiune kaitsevöönd.

2.2. Kaitse alla võtmise otstarbekus

Kallukse maastikukaitseala näol on tegemist 1978. aastast kaitse all olnud väärtusliku maastikuga. Alal asuvad kuppelmaastiku elemendid on kantud keskkonnaregistrisse kui ürglooduse objektid. Kallukse mäed on esinduslik näide Eestile tüüpilistest mandrijäätekkelistest pinnavormidest. Lisaks pinnavormidele on kaitsealal oluline säilitada traditsioonilist maastikuilmet ja maakasutust ning metsakooslusi.

Niidualasid leidub maastikukaitsealal vähe, ligikaudu 3% kogupindalast, nad ei ole väga esinduslikud, kuid nad on olulised maastikuilme rikastajad. Ala on püsivalt olnud põllumajanduslikus kasutuses, haritav maa moodustab ligikaudu 170 ha (73%) kaitsealast. Maastikuilme säilitamiseks on oluline säilitada sealset maakatet ja -kasutust.

Ligikaudu 51 ha (21%) Kallukse maastikukaitseala pindalast on kaetud metsaga, mis on varem olnud karjamaade osa. Tegemist on peamiselt sürjametsadega. Need on liigirohked okas- või lehtmetsad, mis kasvavad enamasti positiivsetel pinnavormidel – oosidel, moreenküngastel ja voorte karbonaadirikastel, kuid suvel läbikuivavatel muldadel. Sageli on enamuspoolsiks mänd, teises rindes leidub haaba, vahtrat ja tamme, üsna tavalised on tiheda sarapuualusmetsaga puistud. Rohurindes kasvavad kõrvuti happeliste toorhuumuseliste muldadega kohastunud taimed (nt jänesekapsas, pohl) ja neutraalseid pehmehuumuselisi muldi eelistavad saluained (nt sinilill). Sürjametsi kasvab Lõuna-, Kagu- ja Kesk-Eestis, Rapla- ja Läänemaal ning Pandivere kõrgustiku jalamil.

Koostatavas Lääne-Viru maakonnaplaneeringus 2030+ on Kallukse maastikukaitseala märgitud Hõbeda-Vohnja-Kallukse-Uku-Viitna maakondliku tähtsusega väärtusliku maastiku II klassi ala osana.

2.3. Kaitstava loodusobjekti tüübi valik

Kaitseala tüübiks on jätkuvalt valitud maastikukaitseala, sest peamine kaitse-eesmärk on pinnavormide kaitse. Vastavalt looduskaitseaduse § 28 lõikele 1 moodustatakse maastikukaitseala maastiku säilitamiseks, kaitsmiseks, uurimiseks, tutvustamiseks ja kasutamise reguleerimiseks. Kuna alal asuvad mitmed erinevad väärtused (Kallukse mäed, pärandkultuurmaastik, sürjametsad), ei sobi rakendada hoiuala režiimi, sest hoiualale ei koostata kaitse-eeskirja, mis on paljude erinevate kaitseväärtuste olemasolu korral kaitseréžiimi täpsustamiseks vajalik, samuti ei võimalda hoiuala kaitsekord erinevate piirangute rakendamist (nt maastikuilme säilitamiseks vajalikud raie- ja ehituspiirangud). Püsielupaiga moodustamine ei ole otstarbekas, sest sellega kaitstakse ainult konkreetse liigi elupaika, mitte erinevate väärtustega looduskompleksi.

2.4. Kaitstava loodusobjekti välis- ja vööndi piirid

Kaitseala piiritlemisel on lähtunud põhimõttest, et kaitsealasse on hõlmatud kaitset vajavad loodusväärtused. Ala piirid peavad olema looduses selgelt tuvastatavad ja üheselt mõistetavad. Seetõttu on piiritlemisel kasutatud peamiselt katastriüksuste piire, osaliselt ka selgepiirilisi ja ajas vähe muutuvaid objekte (Loobu jõgi, kraavid). Kaitseala piir on kantud kaardile, kasutades alusena Eesti põhikaarti (möötkava 1 : 10 000) ja maakatastri andmeid.

Kallukse maastikukaitseala pindala väheneb võrreldes 1998. aastal kehtestatud kaitse-eeskirjaga 0,9 ha eramaade võrra: varasem pindala on 232,5 ha, uus pindala on 231,6 ha. Piirimuudatused on seotud sellega, et piir on viidud vastavusse uuema põhi- ja katastrikaardiga. Kaitseala koosseisu kuuluvad ainult eramaad. Vastavalt eelnõukohasele kaitse-eeskirjale koosneb maastikukaitseala ühest piiranguvööndist.

Kaitseala piir kulgeb Nurmenuku katastriüksuse (27202:001:0170) põhjapiiri punktist koordinaatidega 59,36596507 N ja 26,05585595 E mööda kraavi (ei jää kaitsealale) lõunasse ja itta kuni Nurmenuku katastriüksuse (27202:001:0170) lõunapiiri punktini koordinaatidega 59,36474061 N ja 26,05305893 E. Edasi jookseb piir mööda katastriüksuste piire kuni Vahi-Uettoa katastriüksuse (27302:002:0843) idanurgani, suundudes sealt kirdesse punktini koordinaatidega 59,35268616 N ja 26,098287855 E. Edasi kulgeb piir piki katastripiire kuni Vahtriku katastriüksuse (27302:002:0233) lõunapiiri punktini koordinaatidega 59,36280867 N ja 26,08996011 E, edasi kulgeb piir itta piki sama katastriüksuse piiri kuni punktini koordinaatidega 59,36336344 N ja 26,09307479 E. Nimetatud punktist suundub piir loodesse piki Loobu jõe kallast (jõgi ei jää kaitsealale) kuni Vahtriku katastriüksuse (27302:002:0233) läänepiiri punktini koordinaatidega 59,36801517 N ja 26,07844640 E. Edasi kulgeb piir piki katastriüksuste piire kuni Nurmenuku katastriüksuse (27202:001:0170) põhjapiiri punktini koordinaatidega 59,36596507 N ja 26,05585595 E.

2.5. Kaitsekord

2.5.1. Kaitsekorra kavandamine

Kaitsekorra väljatöötamisel on arvestatud kaitsealal asuvate loodusväärtuste kaitse vajadusega ning kaitse-eeskirja kohta koostatud eksperdiarvamusega (Piret Kiristaja, 2008).

Kaitse-eeskirjaga kehtestatavad piirangud on sätestatud ulatuses, mis tagab kaitsealal asuvate liikide ja looduslike elupaikade soodsa seisundi ning on proportsionaalsed saavutatavale efektile.

Kaitseala kaitse-eeskiri seab kitsendused omandiõigusele (PS § 32). Keskkonda mõjutava tegevuse õigusliku regulatsiooni aluseks on PS §-st 5 tulenev loodusvarade ja loodusressursside kui rahvusliku rikkuse säästva kasutamise põhimõte. Elu- ja looduskeskkonna säästmise ja sellele tekitatud kahju hüvitamise kohustus tuleneb PS §-st 53. Tulenevalt PS §-dest 5, 32 ja 53 ning keskkonnaseadustiku üldosa seaduse ja looduskaitseaduse alusel võib omandiõigust ja ettevõtlusvabadust piirata. Omandiõiguse põhiolemuse säilimiseks peavad seadusest tulenevad piirangud olema proportsionaalsed ehk piirangu eesmärgi saavutamiseks sobivad, vajalikud ja

mõõdukad. Kaitse-eeskirjaga piirangute seadmise eesmärk on alal leiduvate loodusväärtuste säilimine. Alale kaitse tagamisega ja tegevustele piirangute seadmiseega ala loodusväärtused säilivad, kuid loodusväärtusi kahjustavate tegevuste elluviimisel need hävivad.

Metsamajandamisega ja kaevandamisega seotud ettevõtluse korral on teada risk, et tegevust ei saa võimaldada juhul, kui see kahjustab loodust või elukeskkonda. Ettevõtlusvabadus ei anna isikule õigust nõuda rahvusliku rikkuse ega riigi vara kasutamist oma ettevõtluse huvides. Ettevõtlusvabadus ei ole piiramatu õigus. Kaitse-eeskirjaga alale seatud eesmärk kaalub üles omandiõiguse ja ettevõtlusvabaduse riive. Kaitsekorra järgnevates peatükkides on esitatud kitsenduste kaupa põhjendused, miks need piirangud on vajalikud.

Vastavalt kaitsekorra eripärale ja majandustegevuse piiramise astmele on kaitseala tsoneeritud piiranguvööndisse, et tagada pärandkultuurmaastiku, pinnavormide ja metsakoosluste säilimine.

Kaitseala seniste piiride muutmiseks ja kaitsekorra uuendamiseks muudetakse käesoleva määrusega 12. mai 1998. a määrust nr 102 „Vaivara ja Kallukse maastikukaitsealade kaitse-eeskirjade ja välispiiride kirjelduste kinnitamine” ning tunnistatakse seni kehtinud Kallukse maastikukaitseala kaitse-eeskiri ja piirikirjeldus kehtetuks.

Kaitsealal ei ole reguleeritud roo varumist, kuna kaitsealal ei kasva pilliroog. Samuti ei ole reguleeritud ujuvvahendiga sõitmist, kuna alal puuduvad selleks sobivad veekogud.

2.5.2. Kaitseala kaitsekord

2.5.2.1. Lubatud tegevused

Kaitsealal on lubatud majandustegevus, arvestades kaitse-eeskirjas sätestatud erisusi, mis on määratud §-des 5–7.

Kaitsealal on lubatud viibimine, marjade, seente ja muude metsa kõrvalsaaduste korjamine. Kaitsealal on lubatud jahipidamine. Alal pole registreeritud selliseid kaitsealuseid loomaliike, kelle elutegevust inimese liikumine või jahipidamine oluliselt halvendaks. Ala kuulub Vohnja jahipiirkonda (JAH1000316). Lubatud on kalapüük, kaitseala kirdepiir kulgeb mööda Loobu jõe kallast, kuid jõgi ei jää kaitsealale.

Kaitsealal on lubatud sõiduki ja maastikusõidukiga sõitmine teedel, jalgrattaga ka radadel. Sõiduki ja maastikusõidukiga sõitmine väljaspool teid on lubatud järelevalve- ja päästetöödel, kaitseala valitsemise ja kaitse korraldamisega seotud tegevusel, kaitseala valitseja nõusolekul teostataval teadustegevusel ning kaitse-eeskirjaga lubatud tegevustel, liinirajatiste hooldustöödel ning põllu- ja metsamajandustöödel. Muudel tingimustel pole väljaspool teid ja radasid sõitmine lubatud, sest see kahjustab taimkatet. Nõlvadel on taimkatte kahjustumisel või hävimisel erosioonihoht.

Kaitsealal on lubatud kuni 50 osalejaga rahvaürituse korraldamine selleks ettevalmistamata ja kaitseala valitseja nõusolekul tähistamata kohas. Rohkem kui 50 osalejaga rahvaürituse

korraldamine selleks ettevalmistamata ja kaitseala valitseja nõusolekul tähistamata kohas on lubatud üksnes kaitseala valitseja nõusolekul. Kaitse-eeskiri ei sea piiranguid rahvaürituste korraldamisele õuemaal, kuna õuemaad ei käsitleta rahvaürituse korraldamiseks ettevalmistamata kohana. Kaitseala peamiseks väärtuseks on pinnavorm ning massiüritused võivad põhjustada pinnase ja nõlvade erosiooni. Suuremate ürituste korraldamiseks on vajalik taotleda kaitseala valitsejalt nõusolek, et kaitseala valitseja saaks ürituse korraldamisele seada tingimusi rahvahulkade hajutamiseks ja suunamiseks kohtadesse, kus kaitseala kaitseväärtusi ei kahjustata ja kus tallamine ei ohusta kaitsealuste taimeliikide püsijäämist.

Telkimine ja lõkke tegemine on kaitseala valitseja nõusolekul lubatud selleks ettevalmistamata ja kaitseala valitseja nõusolekul tähistamata kohas. Kaitse-eeskiri ei sea piiranguid telkimisele ja lõkke tegemisele õuemaal, kuna õuemaad ei käsitleta selleks ettevalmistamata kohana. Füüsilise isiku või eraõigusliku juriidilise isiku omandis oleval kinnisasjal (sh õuealal) telkimisel ja lõkke tegemisel tuleb arvestada keskkonnaseadustiku üldosa seaduse §-des 35 ja 36 sätestatuga.

Kaitseala valitseja nõusolekul on lubatud rajatiste püstitamine (nt teed ja tehnovõrgud). Teede ja tehnovõrgu rajatiste rajamine kaitsealale võib osutuda vajalikuks, kuna on oluline, et kohalikel elanikel on olemas tänapäevane kommunikatsioonivõrk ning neil on hea juurdepääs oma kinnistute juurde. Rajatiste püstitamine vajab kaitseala valitseja nõusolekut, et suunata vajalike rajatiste maastikku paigutamist lähtuvalt kaitse-eesmärkidest kõige sobivamal viisil ja kujul.

Kaitsealal asub mitu majapidamist. Uute hoonete püstitamine on kaitseala valitseja nõusolekul lubatud üksnes olemasolevale õuemaale ja endistesse taluõue kohtadesse. Piirang ehitamiseks üksnes olemasolevale õuemaale ja leevendus ehitada algsetesse taluõuekohtadesse tuleneb pärandkultuurimaastiku säilitamise eesmärkidest. Maastikuilmet mõjutavad enim kõlvikulise jaotuse muutused: võsastumine ja ehitustegevus. Taluõuekohtade määramisel võetakse aluseks maa-ameti ajalooliste kaartide rakendus (Eesti topokaart 1935–1938). Lisaks praegustele õuealadega kinnistutele on olnud taluhoonestus nt Lodi, Anni ja Heiko kinnistutel. Põliste talukohtadena on pärandkultuuriobjektide hulka arvatud Anni talu (registri nr 272:TAK:054) ja Lodi talu varemed (registri nr 272:TAK:053).

Kaitseala valitseja nõusolekul on kaitsealal lubatud tehisveekogude veetaseme ja kaldajoone muutmine. Tehisveekogude all peetakse silmas majapidamiste juurde rajatud tiike ja kuivenduskraave. Looduslikke veekogusid alal ei leidu, Loobu jõgi jääb kaitsealast välja.

2.5.2.2. Metsa majandamine

Kaitseala valitseja nõusolekul on hall-lepikutes lubatud lageraie. Hall-lepikud on madalama loodusväärtusega elupaigad võrreldes muude metsaelupaikadega ning lageraie on lubatud, et aja jooksul areneksid lepikud kõrgema loodusväärtusega metsaks. Kaitseala valitseja nõusolekul on lubatud turberaie langi pindalaga kuni 5 ha. Vastavalt puistu koosseisule, struktuurile ja kasvukohale rakendatakse turberaiete puhul kas häil-, veer- või aegjärkset raiet. Vastavalt 2. septembril 2017. a jõustunud metsa majandamise eeskirjas tehtud muudatustele

võib nüüd ka kuusikutes turberaiet lubada. Seega saab kuusikuid majandada turberaietega ning täiendavalt lageraie lubamine kuusikutes ei ole vajalik. Kaitseala pindalast moodustavad metsad vaid 51 ha (21%). Metsad on vahelduva liigilise ja vanuselise koosseisuga, seega on eraldised väikesed (u 1–2 ha). Suurel osal alast kasvavad lepikud, kuid nad paiknevad siiludena teiste puistute vahel ning eraldiste suurused on väikesed. Seega pole lepikute puhul vajalik langi suuruse piirangu seadmine. Samas on teiste puistute puhul oluline suuremate lagedate alade vältimine, et säilitada nõlvade metsast ilmet ja vältida erosiooni.

Raiete tegemisel tuleb säilitada koosluse looduslik tasakaal ning liigiline ja vanuseline mitmekesisus. Säilitada tuleb väärtuslikke puugruppe või üksikpuid, vanu õõnsuste ja paksu korbaga lehtpuid, mis on elupaigaks lindudele, samblikele ja sammaldele. Samuti tuleb tagada, et pärast raiet taastuks kasvukohale omane puistu liigiline mitmekesisus. Liigilist ja vanuselist mitmekesisust saab suunata ka hooldusraietega, et tekiks piirkonnale iseloomulikud segametsad.

Kaitsealal on keelatud puidu kokku- ja väljavedu külmumata pinnaselt. Sademeterohkel perioodil on oht, et puidu kokku- või väljaveo käigus saab raskete masinate kasutamisel pinnas ning metsa alustaimestik oluliselt kahjustada. Kui pinnas seda võimaldab, võib kaitseala valitseja lubada puidu kokku- ja väljavedu.

2.5.2.3. Keelatud tegevused

Kaitsealal on keelatud maavara kaevandamine, mis ohustaks pinnavormide säilimist. Kuna Kallukse maastikukaitseala kaitse-eesmärk on geoloogilise ehituse ja geneesi poolest väärtuslike pinnavormide kaitse, siis on kaevandamine kaitsealal otseselt vastuolus seatud kaitse-eesmärgiga: kaevandamise lubamise korral pole võimalik tagada Kallukse mägede säilimist. Vastavalt maapõueseaduse § 95 lõikele 1 on füüsilisest isikust kinnisasja omanikul õigus talle kuuluva kinnisasja piires võtta kaevandamisloata maavara ning maavarana arvele võtmata kivimit, setendit, vedelikku ja gaasi isiklikus majapidamises kasutamise eesmärgil. Maapõueseadus ei käsitle seda tegevust kaevandamisena.

Keelatud on biotsiidi, väetise ja taimekaitsevahendi kasutamine, välja arvatud põllu- ja õuemaal. Reguleerimine on vajalik, et nimetatud ained ei mõjutaks looduslikke ökosüsteeme. Kemikaalide kasutamisel uhutakse väetised ja biotsiidid veekogudesse, mis halvendab nende seisundit. Kallukse maastikukaitseala kirdepiiriks on Loobu jõgi. Samuti muudab väetiste ja taimekaitsevahendite kasutamine oluliselt taimkatte liigilist koosseisu. Kuna alal asub mitu majapidamist ja ulatuslikult põllumaid, tehakse kaitse-eeskirjaga õue- ja põllumaade osas leevendus.

Keelatud on uue maaparandussüsteemi rajamine. Veerežiimi muutmine on üldjuhul olulise keskkonnamõjuga tegevus, mis mõjutab kooslusi. Õuemaal hoone või hoonestuse teenindamiseks vajaliku väikesemahulise kuivendusvõrgu rajamine on lubatud kaitseala valitseja nõusolekul, seda ei käsitleta maaparandussüsteemina.

Keelatud on puhtpuistute kujundamine ja energiapuistute rajamine, sest see vaesestab looduslikku mitmekesisust ja maastikuilmet.

2.5.2.4. Tegevuste kooskõlastamine kaitseala valitsejaga

Tegevused, mis on keelatud, kui selleks ei ole kaitseala valitseja nõusolekut, on määratud vastavalt looduskaitseaduse § 14 lõikele 1. Kaitseala valitseja nõusolekuta on kaitsealal keelatud muuta katastriüksuse kõlvikute piire ja sihtotstarvet, koostada maakorralduskava ja teha maakorraldustoiminguid, kehtestada detail- ja üldplaneeringut, lubada ehitada ehitusteatise kohustusega või ehitusloakohustuslikku ehitist, sealhulgas paadisilda, anda projekteerimistingimusi ja ehitusluba, rajada uut veekogu, mille pindala on suurem kui viis ruutmeetrit, kui selleks ei ole vaja anda vee erikasutusluba, ehitusluba ega esitada ehitusteatist, ning jahiulukeid lisanõuet.

Kaitseala valitseja ei kooskõlasta tegevust, mis kaitse-eeskirja kohaselt vajab kaitseala valitseja nõusolekut, kui see võib kahjustada kaitseala kaitse-eesmärkide saavutamist või kaitseala seisundit. Kui tegevust ei ole kaitseala valitsejaga kooskõlastatud või tegevuses ei ole arvestatud kaitseala valitseja kirjalikult seatud tingimusi, mille täitmisel tegevus ei kahjusta kaitseala kaitse-eesmärgi saavutamist või kaitseala seisundit, ei teki isikul, kelle huvides nimetatud tegevus on, vastavalt haldusmenetluse seadusele õiguspärast ootust sellise tegevuse õiguspärasuse osas.

Praktikas on tingimuste esitamine kõige enam kasutatav võtte, millega välditakse kaitsealadel majandustegevuse kahjustavat mõju. Enamasti ei keelata tegevust, mis on kaitse-eeskirjas lubatud kaitseala valitseja nõusolekul, vaid püütakse kaalutusõiguse kaudu leida lahendusi, kus tegevus loodusväärtusi ei kahjusta, ühitades looduskaitse ja arendushuvid.

3. Menetluse kirjeldus

Keskkonnaministri 31. märtsi 2011. a käskkirjaga nr 460 algatati Kallukse maastikukaitseala kaitse-eeskirja muutmine. Avalik väljapanek toimus 23. maist kuni 5. juunini 2011. a Keskkonnaameti Viru regiooni Rakvere kontoris ja Kadrina Vallavalitsuses. Teade kaitse-eeskirja avaliku väljapaneku ja avaliku arutelu kohta avaldati 9. mail 2011. a üleriigilise levikuga ajalehes Eesti Päevaleht ja 10. mail 2011. a maakondliku levikuga lehes Virumaa Teataja. Samasisuline teade avaldati 9. mai 2011. a väljaandes Ametlikud Teadaanded. Kaitse-eeskirja avalik arutelu toimus 8. juunil 2011. a Keskkonnaameti Rakvere kontori saalis, kus osales koos Keskkonnaameti töötajatega kolm inimest.

LKS §-s 9 sätestatud kaitse alla võtmise menetluse käigus saadeti teated kaitse-eeskirja eelnõu avalikustamise, sh avaliku väljapaneku ja avaliku arutelu kohta, kaitsealal paiknevate kinnisasjade omanikele, Lääne-Viru Maavalitsusele, Kadrina Vallavalitsusele, Keskkonnainspektsiooni Lääne-Virumaa büroole ja Riigimetsa Majandamise Keskusele tähtitud kirjaga või e-kirjaga.

Avaliku väljapaneku jooksul ja avalikul arutelul ühtegi vastuväidet või ettepanekut ei esitatud.

Pärast 2011. a avalikustamist on muudetud kaitseala välispiiri ja kaitse-eesmärke. Määruse eelnõu dokumentide avalik väljapanek toimus 14. septembrist kuni 28. septembrini 2017. a Keskkonnaameti veebilehel <https://www.keskkonnaamet.ee>, Palmse ja Rakvere kontoris ning Kadrina Vallavalitsuses. Avaliku väljapaneku ja avaliku arutelu toimumisajast teatati 11. septembri 2017. a Ametlikes Teadaannetes ja 13. septembri 2017. a kohalikus ajalehes Virumaa Teataja.

Eelnõu avalik arutelu toimus 17. oktoobril 2017. a Kadrina Vallavalitsuse saalis, kus osales kolm Keskkonnaameti esindajat, üks vallavalitsuse esindaja ja üks maaomanik. Avaliku väljapaneku jooksul ja avalikul arutelul ühtegi vastuväidet või ettepanekut ei esitatud.

Omniva tagastas hoiutähtaja möödumisel Keskkonnaametile eelnõu dokumendid, mis kahe adressaadini tähtkirjaga ei jõudnud. Täiendava avaliku väljapaneku kuulutus ilmus üleriigilise levikuga ajalehes Õhtuleht 30. oktoobril 2017. a, eelnõu täiendav avalik väljapanek toimus 30. oktoobrist kuni 13. novembrini 2017. a Keskkonnaameti veebilehel <https://www.keskkonnaamet.ee>, Palmse ja Rakvere kontoris ning Kadrina Vallavalitsuses.

Täiendava avaliku väljapaneku jooksul ühtegi vastuväidet või ettepanekut ei esitatud.

4. Eelnõu vastavus Euroopa Liidu õigusele

Eelnõukohane määrus ei ole seotud EL õigusega.

5. Määruse mõju ja rakendamiseks vajalikud kulutused

Määruse mõju on positiivne loodus- ja elukeskkonnale, aidates looduskeskkonna säilitamisega kaasa inimeste põhivajaduste ja elukvaliteedi tagamisele. Määrus aitab tagada eelkõige geoloogilise ehituse ja geneesi poolest väärtuslike pinnavormide Kallukse mägede kaitse, samuti loodus- ja pärandkultuurmaastiku, elustiku mitmekesisuse, sūrjametsade, kaitsealuste liikide ning Linda-Neitsi ehk Lodikivi kaitse. Kehtestatav kaitsekord arvestab ala eesmärgiks olevate väärtuste kaitse vajadusi ja selle rakendamine tagab nende säilimise.

Uue kaitse-eeskirja kehtestamine aitab kaasa rahvusvaheliste kohustuste täitmisele, seega on mõju välissuhetele positiivne. Looduse mitmekesisuse ehk elurikkuse säilitamise ja suurendamise vajaduse sätestavad nii Euroopa 2020 kui ka Ressursitõhusa Euroopa tegevuskava. Sellest tulenevalt on elurikkuse vähenemise peatamiseks ja taastamiseks kinnitatud EL elurikkuse strateegia aastani 2020 (KOM(2011)2441), mis seab liikmesriigile konkreetsed ja mõõdetavad eesmärgid elurikkuse (liikide ja elupaikade seisundi) parandamiseks aastaks 2020. Kinnitatav õigusakt toetab otseselt nende eesmärkide saavutamist.

Kallukse maastikukaitseala on juba riikliku kaitse all, mistõttu puudub määruse jõustumisel oluline mõju sotsiaalvaldkonnale, riiklikule julgeolekule, majandusele, regionaalarengule ning riigiasutuste ja kohaliku omavalitsuse korraldusele.

Planeeringud tuleb kooskõlla viia kehtestatud õigusaktidega. Seega mõjutab määruse kehtestamine ka kehtestatud planeeringuid. Keskkonnaametile teadaolevalt vastuolusid

kehtivate planeeringutega ei ole, mistõttu oluline mõju selles küsimuses puudub. Eelnõu avalikustamise käigus saadeti kohalikele omavalitsustele ja maaomanikele arvamuse avaldamiseks eelnõu materjalid. Selle käigus ei laekunud vastuväiteid, et määruse jõustumine takistaks kehtivate planeeringute teostamist. Looduskaitseaduse § 9 lõike 7¹ punktide 3 ja 4 järgi on avalikustamise üheks eesmärgiks saada menetlusosalistelt neile teadaolevaid andmeid, mis omavad puutumust antud eelnõuga.

Vastavalt maamaksuseaduse §-le 4 kaasneb määruse jõustumisega kohaliku omavalitsuse maamaksutulude mõningane suurenemine. Maamaksuseaduse § 4 lõike 2 kohaselt looduskaitseaduse §-s 31 sätestatud piiranguvööndi maalt makstakse maamaksu 50% maamaksumäärast. Kuna kaitstav ala väheneb 0,9 ha võrra ja seni piiranguvööndisse kuulunud ala arvatakse sealt välja, laekub Kadrina Vallavalitsusele maamaksutulu rohkem hinnanguliselt 10 eurot aastas.

Vastavalt looduskaitseaduse §-le 20 võib riik kokkuleppel kinnisasja omanikuga omandada kinnisasja, mille sihtotstarbelist kasutamist ala kaitsekord oluliselt piirab, kinnisasja väärtusele vastava tasu eest. Kallukse maastikukaitsealal selliste piirangutega kinnisasjad puuduvad.

Riigil puuduvad lisakulud seoses Natura 2000 metsatoetusega, kuna tegemist ei ole Natura 2000 võrgustiku alaga ning ala kuulub täies ulatuses piiranguvööndisse. Riigimetsamaad kaitsealal ei leidu. Samuti ei lisandu kaitsealasse poollooduslikke kooslusi.

6. Määruse jõustumine

Määrus jõustub kümnendal päeval pärast Riigi Teatajas avaldamist.

7. Vaidlustamine

Määruse üldkorraldusele ehk haldusakti tunnustele vastavat osa on võimalik vaidlustada, esitades halduskohtumenetluse seadustikus sätestatud korras kaebuse halduskohtusse. Määruses on üldkorralduse regulatsioon suunatud asja (kinnistu) avalik-õigusliku seisundi muutmisele, hõlmates eelkõige asja kasutamist ja käsutamist reguleerivaid sätteid. Seega vastavad määruses üldkorralduse tunnustele sätted, millest tulenevad kinnisasja omanikule või valdajale õigused ja kohustused on konkreetse kinnisasjaga tihedalt seotud ning puudutavad kinnisasja kasutamist või käsutamist. Halduskohtumenetluse seadustiku § 46 lõike 1 kohaselt võib tühistamiskaebuse esitada 30 päeva jooksul kaebajale haldusakti teatavaks tegemisest arvates ja sama paragrahvi lõike 5 kohaselt kaebuse haldusakti õigusvastasuse kindlakstegemiseks kolme aasta jooksul haldusakti andmisest arvates.

8. Eelnõu kooskõlastamine

Eelnõu on kooskõlastatud teiste ministeeriumitega eelnõude infosüsteemi EIS kaudu. Kõik ministeeriumid on kooskõlastanud eelnõu vaikimisi. Vabariigi Valitsuse reglemendi § 7 lõike 4 kohaselt, kui kooskõlastaja ei ole sama paragrahvi lõigetes 1–3 sätestatud tähtaja jooksul

eelnõu kooskõlastanud või jätnud seda põhjendatult kooskõlastamata, loetakse eelnõu kooskõlastatuks.